

EDİRNE YENİ SARAY KAZISI (SARAY- I CEDİD- İ ÂMİRE) 2010 YILI ÇALIŞMALARI

Mustafa Özer*

Özet

Edirne’de Osmanlı Dönemi’nde inşa edilmiş iki önemli saray; Eski Saray (Saray- 1 Atik) ve Yeni Saray (Saray-ı Cedîd-i Âmire) bulunmaktadır. Edirne Yeni Saray; Edirne’nin Sarayı olarak adlandırılan bölgesinde, Tunca Nehri’nin batısındaki alanda, II. Murad’ın saltanatının son yıllarında, 1450 yılında inşa edilmeye başlanmış ve hemen her dönemdeki ilave ve onarımlarla büyük bir kompleks haline gelmiştir. Pek çok yapısı II. Mehmed (1451-1481) zamanında inşa edilen ve bünyesinde çok farklı işlevli yaklaşık 100 civarında yapıyı barındıran bu saray, oldukça geniş bir alana yayılmaktaydı.

İmparatorluğun Yeni Sarayı (Saray-ı Cedîd-i Âmire), yüzyıllar boyunca kullanımında kalmış ve pek çok önemli olaya (örn. IV. Mehmet’in sünnet şöleni, Osmanlı- Rus Savaşları ve Balkan Savaşları, vb.) şahit olmuştur. 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarında, 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı ve 1910- 1912 Balkan Savaşları sırasında, Saray tahribata uğramış ve birçok yapısı yıkılmıştır.

Kaynak ve yayınlardan öğrendiğimize göre *Edirne Yeni Saray*’ın; 117 Oda, 21 Divanhane, 18 Hamam, 8 Mescit, 17 Kapı, 13 Koğuş, 4 Kiler, 5 Mutfak, 17 Kasır ve 6 Köprü’den meydana geldiği anlaşılmaktadır. Kuşkusuz bu bilgiler, arşiv belgeleri üzerindeki incelemeler ile sahada yapılacak kazı ve araştırmalarla daha sağlıklı hale gelecektir.

Saraydan *günümüze* az sayıda yapı ulaşmıştır. Bunlar; Matbah-ı Amire (Saray Mutfağı), Babüssade (Akağalar Kapısı), Cihannüma Kasrı, Kum Kasrı Hamamı, Adalet Kasrı, Fatih Köprüsü, Kanuni Köprüsü, Şehabeddin Paşa Köprüsü, Av Köşkü, Su Maksemi, Namazgahlı Çeşme’dir.

Ülkemizin olduğu kadar dünyanın da en önemli kültürel mirasları arasında yer alan, Osmanlı Arkeolojisi ve saray hayatı bakımlarından büyük önem taşıyan Edirne Yeni Saray’da son yıllarda; TBMM Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Edirne Valiliği İl Özel İdaresi ve Bahçeşehir Üniversitesi’nin kurumsal ilgi ve destekleriyle kazı, restorasyon ve koruma çalışmaları sürdürülmektedir. Gösterilen bu yakın ilgi ve

---

* Doç.Dr., Bahçeşehir Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü.

destek, onlarca yıl kaderine terk edilen Edirne Yeni Saray'ın makus talihinin değişmesini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Edirne, Saray, Osmanlı Mimarisi, Sarayda yaşam.

Abstract

Restorations, Excavations and Reseraches Carried out in Edirne Imperial Palace in 2010

Other than two significant palaces built in Edirne during the Ottoman era, the *Saray- ı Atik* (Old Palace) and the *Saray-ı Cedîd-i Âmire* (New Imperial Palace). The building program of the New Imperial Palace (*Saray-ı Cedîd-i Âmire*) started in the last years of Murad II's reign, in what is today the Sarayıçi Quarter of Edirne to the west of the Tunca River and eventually became a large complex with extensions and renovations dateable to almost every era. This palace, significant portions of which were built during the reign of Mehmed II (1451-1481), was comprised of nearly a hundred structures with various functions and was spread over a vast expanse.

The New Imperial Palace (*Saray-ı Cedid-i Amire*), remained in use for centuries and was witness to many important historical events (e.g. Mehmed IV's circumcision feast, the Ottoman-Russo Wars and the Balkan Wars, etc.). In the closing decades of the 19th and early 20th centuries, during the 1877-78 Ottoman-Russo War and the 1910-1912 Balkan Wars, the palace suffered much destruction and many of its buildings were destroyed.

From the documents and publications at hand we know that Edirne's New Imperial Palace (*Saray-ı Cedîd-i Âmire*) was comprised of: 117 Chambers, 21 Divanhanes, 18 Hamams, 8 Mescits, 17 Doors, 13 Dormitories, 4 Cellars, 5 Kitchen, 17 Pavilions ve 6 Bridges. Doubtlessly, these figures are going to be more credible after the examination of archival documents and the excavations currently being carried out in the field are completed.

As a result only a few of its original structures are extant today. Among these are: the *Matbah-ı Amire* (Royal Kitchens), *Babüssaade* (Main Entrance Gateway), *Cihannüma Kasrı* (Eye on the World Pavilion), *Kum Kasrı* (Sand Pavilion) *Kum Kasrı Hamamı* (Sand Pavilion Bath), *Adalet Kasrı* (Justice Pavilion), *Fatih Köprüsü* (Sultan Mehmed the Conqueror's Bridge), *Kanuni Köprüsü* (Sultan Süleyman the Lawgiver's Bridge), *Şehabeddin Paşa Köprüsü* (Şehabeddin Paşa's Bridge), *Av Köşkü* (Hunting Lodge), *Su Maksemi* (Water Depot), *Namazgâhlı Çeşme* (Fountain with Open Air Mosque).

Edirne's New Imperial Palace, is not only an imporant cultural monument for Turkey but also for the whole world. It is a particularly significant site for Ottoman

archeology and for those attempting to recreate life in the Ottoman Palaces. In recent years, restoration and maintenance operations are ongoing thanks to the institutional interest and support provided by the President of the Turkish Grand National Assembly, the Turkish Ministry of Culture and Tourism, the Edirne Governor's office, and İstanbul's Bahçeşehir University. Their support has made a positive impact on the preservation and restoration of this important site which had been ignored throughout most of the twentieth century.

While some of these structures are in ruins, others are preserved and are currently undergoing restoration as part of the ongoing archeological excavations of the Palace complex under the direction of Assoc. Prof. Dr. Mustafa Özer of Bahçeşehir University.

Key words: Ottoman Empire, Edirne, Palace, Ottoman Architecture, Life in the Palace.

1. KAZI EKİBİ VE ÖN BİLGİ:

Bakanlar Kurulu'nun 11. 05. 2009 tarih ve 2009/14995 sayılı kararı ile, Edirne İli, Merkez İlçesi, Saray İçi Mevkii, Yeni Saray alanında başkanlığımızdaki bir ekip tarafından, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Trakya Üniversitesi adına arkeolojik kazı yapılması uygun görülmüştür. Söz konusu izin doğrultusunda bu yılki çalışmalar, Kültür ve Tabiat Varlıkları Genel Müdürlüğü'nün 18. 06. 2010 tarih ve 129189 sayılı ruhsatları ile gerçekleştirilmiştir. Bakanlık Temsilcisi olarak görevlendirilen Kırklareli Müzesi Müdürlüğü uzmanlarından Sanat Tarihçi Emir Tuzkaya'nın gözetiminde ve başkanlığımızdaki bir ekip tarafından, 05 Temmuz 2010- 28. 09. 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Doç. Dr. Mustafa Özer başkanlığında yürütülen bu yılki çalışmalara; Prof. Dr. Ali Osman Uysal (18 Mart Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü), Doç. Dr. İbrahim Sezgin (Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü), Yrd. Doç. Dr. Zekiye Uysal (18 Mart Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü), Arkeolog Leyla Atlı Akbuz (M. A.), Sanat Tarihçi Yavuz Güner (M. A.), Öğr. Gör. Dr. İlknur Erbaş (Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi) Dr. Tülay Canitez (Trakya Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü), Mimar Funda Aşut, Çini- Seramik uzmanı Zeleha Kuvvet, Konservasyon Teknikeri Cavit Cesur ile Trakya, Gazi, Selçuk, 18 Mart ve Ankara Üniversitelerinin Sanat Tarihi, Mimarlık, Seramik, Geleneksel Türk El Sanatları ve Restorasyon- Konservasyon bölümlerinden toplam 22 öğrenci ve yöre halkından 22 işçi katılmıştır¹.

---

¹ Kazıya katılan öğrenciler; Merve Filiz, Gözde Liznak, Fulya Seviç, Furkan Şeker, Özgen Dağışan, Müge Çetinkaya, Hüsnüye Yadsan, Senem Korkut, Adem Yılcıncı, Ahmet Ağar, Serkan Özbalkan, Nedime Yünsal, Ece Büyüktuncer, Yasin Sevinç, Handan Yıldırım, Ali

Kazı çalışmaları sırasında, Edirne'deki kamu kurumlarının yönetici ve çalışanlarının ziyaret ettiği kazı alanını; 05. 08. 2010 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay ve Edirne Valisi Gökhan Sözer ile beraberindeki heyet; 14. 07. 2010 tarihinde Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu yönetici, çalışanları ve üyeleri ziyaret etmiştir.

Haftanın altı günü gerçekleştirilen kazı çalışmaları dışındaki izin (Pazar) günlerinde, Bakanlık Temsilcisi ve kazı ekibi ile birlikte yakın çevreye (Enez, Demirköy, İğneada, Kıyıköy, Vize, Kırklareli, Pınarhisar'a) bilgi- görgü arttırıcı geziler düzenlenmiştir.

Bu yılki çalışmalarımız, Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü ve Türk Tarih Kurumu Başkanlığı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin² maddi katkılarıyla yürütülmüştür³. Edirne Yeni Saray Kazısı'nın 2010 yılı çalışmasının gerçekleşmesinde; Edirne Valiliği, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü, Edirne İl Özel İdaresi, Edirne Belediyesi, Edirne İtfaiyesi, Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Edirne Müzesi Müdürlüğü, Trakya Üniversitesi Vakfı, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü yönetici ve çalışanlarının ciddi katkı ve destekleri olmuştur. Kendilerine çok teşekkür ederim.

2. KAZI EVİ ÇALIŞMALARI:

Edirne Yeni Saray Kazısı'nın geçen yılki çalışmalarında düzenlediğimiz ve Kazı Evi ve Deposu olarak kullandığımız Peykler Medresesi'nde konaklayan kazı ekibinin bir bölümü, burada bulunan ve geçen yıllardan kalan etütlük nitelikteki buluntuların (seramik, çini, madeni objeler, cam, kemik, vd.) temizliğini, tasnifini, çizimini, konservasyon ve restorasyonlarını gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, geçen yıl başlatılan ancak sonuçlandırılmayan söz konusu çalışmalar da belli bir mesafe alınmıştır.

Yine bu çalışmalar kapsamında; 2010 yılı çalışmaları sırasında ele geçirilen buluntular temizlenmiş, tasnif edilmiş ve konservasyon- restorasyonları sağlanarak çizim ve fotoğraflarla belgelendikten sonra bilgi fişlerine kayıtları yapılmıştır. Bu çalışmanın ardından da, envanterlik olanlar için envanter defteri hazırlanmış, etütlük olanlar ise listelenerek kazı evi deposuna konulmuştur.

Karaaslan, Yeşim Ustaoglu, Günay Sezginç, Veysel Aydın, Gürcan Laçın ve Aysun Cengiz. Bütün ekip üyelerine, uyumlu ve özverili çalışmalarından dolayı teşekkür ederim.

² Edirne Yeni Sarayı'nın ihyası amacıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından Edirne Yeni Saray Kazısı'na önemli miktarda maddi kaynak sağlanmıştır. Katkılarından dolayı TBMM başkanı Sayın Mehmet Ali Şahin'e ve çalışma arkadaşlarına çok teşekkür ederim.

³ Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu ve TBMM'nin yönetici ve çalışanlarına, sağladıkları katkı ve göstermiş oldukları yakın ilgiden dolayı çok teşekkür ederim.

2010 yılında Matbah-ı Amire ve Kum Kasrı'nda çalışılmış olup, Matbah-ı Amire'den 195 adet eser, Kum Kasrı'ndan 22 adet eser kazı envanterliğine alınmıştır. Ayrıca plan ve cephe çizimi çalışması yapılan Namazgahlı Çeşme'nin bulunduğu alandan da 1 adet eser (mimari parça) kazı envanterine alınmıştır. Yapılan kazı çalışmaları sırasında Matbah-ı Amire'de ortaya çıkartılmış olan buluntu miktarının, Kum Kasrı'nda ortaya çıkartılmış olan buluntu miktarından oldukça fazla olduğu görülmüştür.

Matbah-ı Amire'den 33'ü gümüş, 27'si bronz, 9'u bakır olmak üzere toplam 69 adet sikke; 36'sı gülle olmak üzere toplam 44 adet demir; 9'u lüle, 11'i kap olmak üzere toplam 23 adet pişmiş toprak; 23 adet kemik; 2 adet sedef; 1 adet cam; 20 adet bronz; 3 adet kurşun; 1 adet pirinç; 1 adet bakır; 1 adet metal; 2 adet taş eser ile 5 adet mimari parça kazı envanterine alınmıştır. Kum Kasrı'ndan ise 2 adet gümüş sikke; 1 adet kemik; 1 adet bronz; 2 adet demir; 4 adet kurşun; 10 adet bakır; 2 adet metal eser kazı envanterine alınmıştır.

Envantere alınmış olan eserler üzerinde konservasyon ekibi çalışmalarını büyük oranda tamamlamıştır. Ancak 11 adet sikke, 16 adet demir, 7 adet bronz, 10 adet bakır ve 1 adet pişmiş toprak eserin konservasyon ve restorasyon çalışmaları bir daha ki çalışma sezonuna bırakılmıştır.

Edirne Yeni Saray Kazısı 2010 sezonunda ele geçirilen 29 adet envanterlik eser ile 2009 yılında kazı deposuna etütlük olarak konulan ve 2010 yılında temizliği-konservasyonu tamamlanan 7 adet envanterlik eser ile 58 adet etütlük eser, bir tutanakla 28. 08. 2010 tarihinde Edirne Müzesi'ne teslim edilmiştir.

Etütlükler arasında yoğun buluntu topluluğunu oluşturan seramikler ile beraber diğer pişmiş toprak grubunda yer alan tüm buluntular öncelikli olarak temizlik aşamasından geçmiştir. Sonrasında tümlenebilen parçalar konservasyon ekibi tarafından birleştirilmiş ve koruma altına alınmıştır. Birleşebilen parçalardan sınırlı sayıda tüme yakın form veren kap ortaya çıkartılmıştır. Tümlene çalışmaları sonrasında pişmiş toprak buluntular tasnif edilmiştir. Tasniflemede tüm buluntu gruplarında geçmiş çalışma döneminde olduğu gibi ilk aşama olarak çalışılan alanlar temel alınmıştır. Seramikler ikinci aşamada hamur renkleri ve yüzey işlemlerine göre bölümlendirilmiş ve bu özellikler bir kodlama sistemi ile ifade edilmiştir. Bu kodlama sistemine göre; beyaz hamurlu seramikler "S", kırmızı hamurlu tek renk sırlı seramikler "S1", kırmızı hamurlu iki veya daha fazla renkte sırlanmış seramikler "S2" kırmızı hamurlu sırsız seramikler "S3", gri hamurlu seramikler "S4", kaba hamurlu seramikler ise "S5" ile tanımlanmıştır.

Matbah-ı Amire'de "S" grubunda 1 kasa, "S1" de 4 kasa, "S2" de 1 kasa, "S3" te 15 kasa, "S4" te 1 kasa seramik bulunmaktadır. Kum Kasrı'nda "S", "S1", "S2", "S3" ve "S4" gruplarında birer kasa seramik yer almaktadır.

Pişmiş toprak grubunda yer alan lüleler “L”, çiniler “Çi”, künkler “K”, çatı kiremitleri “ÇK”, tuğlalar “Tu” ile ifade edilmiştir. Matbah-ı Amire’de 1 kasa lüle, 1 kasa çini, 1 kasa künk, 1 kasa çatı kiremidi, 2 kasa tuğla; Kum Kasrı’nda ise 1 kasa lüle, 5 kasa çini, 1 kasa künk ve 1 kasa çatı kiremidi bulunmaktadır. Kum Kasrı’nda bulunmuş olan çinilerden 1-3 numaralı kasalar cüruf niteliğinde olan çinileri kapsamaktadır. 4 numaralı kasa yüzeyi hatayı grubu ile resmedilmiş çinileri içermektedir. 5 numaralı kasada ise henüz incelenmemiş çiniler bulunmaktadır.

Bir başka buluntu grubunu oluşturan metal buluntular “Mt” ile kotlanmış olup, bu grup içerisinde demir (De), kurşun (Ku) ve bronz (Br) buluntular yer almaktadır. Matbah-ı Amire’de 5 kasa demir buluntu, 1’er kasa kurşun ve bronz buluntular bulunmaktadır. Kum Kasrı’nda ise 1’er kasa demir, bronz ve kurşun buluntu vardır.

Her iki alanda da çok parçalı olarak belirtilen cam buluntular “C” ile kodlanmıştır. Ayrıca “T” kotu ile taş buluntular, “Mr” kotu ile de mermer buluntular işaret edilmektedir. Matbah-ı Amire’de taş, mermer ve cam buluntulardan 1’er kasa; Kum Kasrı’nda ise 1’er kasa cam ve taş buluntu yer almaktadır. Bunların dışında “ANALİZ” kodu ile her iki alanda da ortaya çıkartılmış analizi yapılabilecek durumda olan buluntular (hayvan kemiği, ahşap, midye kabuğu vb.) için ortak bir kasa açılmıştır.

Depolama safhasında yukarıda değinilen kotlama esasları dikkate alınarak buluntular, kasalar içerisinde koruma altına alınmıştır. Her buluntu kasası üzerinde çalışılan alan, yıl, etütlük olduğunu belirten sayısal ifade, buluntu grubunun adı, cinsi ve kasa numarası yer almaktadır (Örn. MAT-10/2/S/PT/01).

Tüm bu veriler detaylı bir biçimde bilgisayar ortamında kayıt altına alınarak bir bilgi bankası oluşturulmuş ve bu şekilde istenilen buluntuya ve bilgiye kolaylıkla ulaşılabilmesi sağlanmıştır.

Yapılan çalışmalarda, 2007 yılı öncesinde Edirne Müzesi başkanlığında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında ortaya çıkartılmış eser grupları da incelenmiştir. 2007 yılı öncesinde yapılmış kazı çalışmalarında ortaya çıkartılmış olan eserlerin büyük bir bölümü etütlük niteliğe sahiptir. Metal eserler arasında en yoğun olan buluntu grubunu demir eserler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra bronz ve kurşun eserler de bulunmaktadır. Ayrıca pişmiş toprak çiniler, kap parçaları, lüleler, tuğla parçaları, künk parçaları ve çatı kiremidi parçaları; cam ve kemik eserler; mimari parçalar diğer buluntu gruplarını oluşturmaktadırlar.

2007 yılı öncesine ait olan bu eserlerin mevcut sisteme göre tasnifi yapılmış olup, eserler kazı eser deposundaki yerlerini almışlardır. Ancak bu grup içerisinde yer alan eserler üzerindeki çalışmalar tamamlanmamıştır ve çalışmaların daha sonraki yıllarda da devam etmesi gerekmektedir.

Edirne Müze Müdürlüğü’nce Edirne Yeni Saray alanında geçmiş yıllarda yapılan kazılarda çıkarılarak Müze deposunda korunan etütlük nitelikteki taşınabilir buluntular (çini, seramik, gülle, vd.), Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan alınan onay

doğrultusunda Edirne Yeni Saray Kazı Deposuna taşınmıştır. Bu çalışmaların, kazı bitimine yakın sonuçlandırılması nedeniyle, söz konusu bu buluntular üzerinde bu kazı sezonunda çalışma imkanı bulunamamıştır. Edirne Yeni Sarayı'na ait buluntuların bütünlüğünü sağlamaya dönük olarak gerçekleştirilen bu işlem sonrasında, 2010 yılı çalışmalarında ele geçirilen etütlük nitelikteki buluntularla birlikte tasnif edilerek kazı deposu Bakanlık Temsilcisi ve Edirne Müzesi Müdürlüğü elemanları ve tarafımdan mühürlenerek hazırlanan tutanak imza altına alınmıştır.

3. KAZI VE ARAŞTIRMALAR:

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bildirdiğimiz çalışma programı doğrultusunda; Edirne Yeni Saray Kazısı'nın bu yılki çalışma sezonunda (2010 yılında), öncelikli olarak, geçen yıl başlatılan ve belli bir aşamaya getirilen Edirne Yeni Sarayı'nın yayılma alanını (tahmini sınırlarını) belirlemeye ve alanın halihazır haritasının çıkarılmasına yönelik çalışmalarda önemli mesafe alınmıştır. Geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da kazısını yapacağımız alanın karolajı, sahada çakılan kazıklar marifetiyle tamamlanmış ve kazı çalışmalarına geçilmiştir.

3.1. Araştırmalar:

3.1.1. Haritacılık Çalışmaları:

Henüz tam olarak sınırlarını bilemediğimiz Edirne Yeni Sarayı'nın; yayılma alanını, sınırlarını ve burada bulunan kalıntıların konumunu belirlemeye yönelik olarak bölgede, harita mühendislerinden oluşan bir ekip⁴ marifetiyle ülke koordinatları esas alınarak bir halihazır ve topografik harita çıkarma çalışması başlatılmıştır. Önemli ölçüde tamamlanmış olan bu çalışmalara, önümüzdeki yıllarda kademeli bir şekilde devam edilecektir.

Edirne İl Özel İdaresi'nde görevli harita mühendislerinin 2010 yılı Temmuz ve Ağustos aylarının değişik günlerinde totalstation, nivo, vd. teçhizatla Edirne Yeni Sarayı'nın tahmini yayılma alanında gerçekleştirmiş oldukları ölçümlerle; memleket kotu esas alınarak belirli noktalarda poligon noktaları oluşturulmuş ve bu noktalara bağlı olarak, bütün alanın halihazır haritası, alanda mevcut kalıntıların yerlerini ve gabarilerini yansıtan kotlu topografik harita ile bütün alanın 25 x 25 m. ölçülerinde karolajları yapılmıştır. Ayrıca, bilgisayar ortamında tüm saray alanının 25 x 25 m. ölçülerinde hazırlanan karolajı esas alınarak, 2010 yılı çalışma programında yer alan ve sarayın mutfak binası olarak bilinen Matbah-ı Amire ile Kum Kasrı ve çevresinde kazıklar kullanılarak 5 x 5 m. ölçülerinde karolajlar oluşturulmuştur.

---

⁴ Edirne Yeni Sarayı'nın topoğrafik ve halihazır haritalarının, karolaj çalışmalarının ve mülkiyet-parcel durumunun tespitine yönelik çalışmalar, Edirne İl Özel İdaresi İmar Ve kentsel İyileştirme Müdürlüğü elemanlarınca gerçekleştirilmiştir. İlgili daire müdürü Mimar Ender Özden ile çalışma arkadaşlarına, katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Gerçekleştirilen haritacılık çalışmaları kapsamında; Edirne Yeni Saray'ın yaklaşık olarak 3.000.000 m².lik bir alana yayıldığı anlaşılmıştır. Ancak, Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmış Edirne Yeni Sarayı'nın yayılma alanına ilişkin sit sınırlarını gösteren paftalar incelendiğinde, tespit ettiğimiz sınırlar ile onaylı sınırların örtüşmediği gözlenmiştir. Onaylı mevcut paftalarda Edirne Yeni Saray alanının nerdeyse 1/3'ünün sit alanı olduğu, diğer bölümünün ise sit sınırları içerisinde olmadığı anlaşılmaktadır. Onaylı mevcut paftalarda; arkeolojik, tarihi ve doğal sit alanları bulunan Edirne Yeni Sarayı'nın büyük bir bölümünün sit sınırının sağlıksız olduğu saptanmıştır. Her ne kadar, söz konusu bu sahada (saray alanına dahil edilmeyen bölgede) bulunan Süvari Kışlası (Trakya Üniversitesi tarafından kullanılmaktadır) ile Yanık Kışla (adalet Bakanlığı tarafından Kapalı Cezaevi olarak kullanılmaktadır), Namazgahlı Çeşme gibi yapılar tescil edilmiş olsalar bile, bütün sahanın Edirne Yeni Saray alanı olarak koruma altına alınması gerekmektedir. Geçtiğimiz yıl tespit edilen bu eksikliğin giderilmesi amacıyla, Edirne İl Özel İdaresi bünyesinde bulunan harita mühendisleri ve teknikerlere çalışmalar yaptırılmıştır. Bu çalışmalar kapsamında öncelikli olarak Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nda bulunan onaylı Edirne Yeni Saray alanını yansıtan paftanın kopyası alınarak sayısallaştırılmıştır. Ardından, bu pafta üzerinde gösterilen doğal, arkeolojik ve tarihi sit sınırları hem ayrı ayrı ve hem de tek pafta üzerinde işlenerek mevcut durumun sağlıklı anlaşılması yoluna gidilmiştir.

Edirne Yeni Sarayı'nın onaylı sınırları tespit edildikten sonra, arşiv belgeleri ve yayınlardan elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda sahada yaptığımız çalışmayla, Edirne Yeni Sarayı'nın doğru ve sağlıklı bir şekilde yayılma alanını, sınırlarını belirlemeye çalıştık. Elde ettiğimiz bulgular ve mevcut belgeler doğrultusunda, Edirne Yeni Sarayı'nın öneri yayılma alanını oluşturarak gerekli haritacılık çalışmalarını tamamladık. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Edirne Yeni Sarayı'nın yalnızca 1/3'ünü kapsayan mevcut onaylı paftaya ek olarak, hazırladığımız öneri sınırlara ilişkin olarak farklı paftalar hazırladık. Bu paftalar içerisinde; öneri alanın mülkiyet durumu, halihazır, karolajı ve olması gereken sit durumu ayrı ayrı lejantlarıyla birlikte hazırlanmıştır. Ayrıca, mevcut onaylı sit sınırlarına ilişkin yeni görüşlerimizi yansıtan bir pafta da hazırlanmıştır. Edirne Yeni Saray alanının olması gereken sınırlarına ilişkin bu çalışmalarımızı, hazırlamakta olduğumuz gerekçeli rapor tamamlandığında, ilgili Bölge Koruma Kurulu'nun onayına sunacağız.

3.1.2. Arşiv Araştırması:

Edirne Yeni Saray ile ilgili olarak arşivlerde var olduğunu bildiğimiz keşif, inşaat ve onarımlara ilişkin belgeler ile gravür, fotoğraf, şekil, vb. belge ve bilgilerin derlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla, kazı ekibinde bulunan konunun uzmanı tarihçiler tarafından geçen yıl başlatılan çalışmalar sürdürülmektedir. Bu bağlamda, yurt içinde; Başbakanlık Osmanlı, Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk Tarih Kurumu arşivleri başta olmak üzere, Alman Arkeoloji Enstitüsü, IRCICA, İstanbul Üniversitesi, vd. arşiv ve kütüphaneler ile yurt dışında; Rusya- Hermitage Museum, Hollanda- Leiden

Kütüphanesi, vd. müze- kütüphane ve arşivlerde bulunduğunu bildiğimiz dökümanları, temin etmeye dönük girişim ve çalışmalarımız devam etmektedir.

3.1.3. Rölöve ve Restorasyon Çalışmaları:

Edirne Yeni Sarayı'na ait olan yapılardan günümüze kısmen veya harap vaziyette ulaşabilen az sayıdaki yapılardan; Namazgahlı Çeşme, Adalet Kasrı, Babüssaade'nin mevcut durumlarının tespit edilmesine yönelik olarak rölöveleri alınmıştır. İlk etapta kazısını yapma imkanı olmayan bu yapıların, her geçen gün tahrip olduğu göz önüne alındığında, mevcut durumlarının belgelenmesi ivedilik arz etmektedir. Bu düşüncelerle, 2010 yılı kazı çalışmaları kapsamında, söz konusu yapıların rölöveleri, kazı ekibimizde bulunan mimar ve öğrenciler tarafından alınmış olup, raporları hazırlandıktan onaylanmak üzere, ilgili Koruma Kurulu'na sunulacaktır.

Onaylı projesi doğrultusunda restorasyon çalışmalarına 2009 yılı Temmuz ayında, İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nün kontrolünde başlanılan Matbah- ı Amire'de bugüne kadar önemli mesafeler kat edilmiştir. Bu kapsamda, yıkılmak üzere olan yapının örtü sistemi ile beden duvarlarının ve taşıyıcılarının restorasyonları ile iç mekanların blokajı büyük ölçüde tamamlanmıştır. Örtüyü taşıyan kare planlı taş ayaklar ile tuğla kemerlerde bulunan bozulmalar giderilmiş, niteliğini kaybetmiş olanlar ise, projesine bağlı kalınarak yenilenmiştir. Ayrıca, mekanların üzerini örten kubbelerin tamamı elden geçirilerek, bazılarının rekonstrüksiyonu, bazılarının da restorasyonu gerçekleştirilmiştir. Ardından da kubbeler, kurşunlarla kaplanarak tahribata açık olmaktan kurtarılmıştır. Matbah- Amire'nin kuzey cephesinde bulunduğunu bildiğimiz ahşap sundurma ise kısmen tamamlanabilmiştir. Eylül 2010 itibarıyla restorasyon çalışmalarına ara verilen Matbah-ı Amire'nin restorasyon işini yürüten firmanın süresinin bitmesi nedeniyle yapının geçici kabulü yapılmıştır. Şu ana kadar yapılacak işin %40'lık bölümünün tamamlandığı Matbah-ı Amire'nin yeniden ihale süreci başlatılmıştır.

- Namazgahlı Çeşme⁵:

Edirne Yeni Sarayı'nın ayakta kalabilen az sayıdaki yapılarından birisi olan Namazgahlı Çeşme, Edirne Yeni Sarayı'nın Koruma Kurulu onaylı paftasına göre, saray alanı dışında kalmaktadır (Fot. 1- 3). Ancak, tek yapı olarak tescilli olan bu eser, günümüzde Trakya Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu olarak kullanılan ve saray alanında, Alay Köşkü karşısında yer alan Süvari Kışlası'nın yakınında bulunmaktadır. Günümüze kadar hiçbir koruma ve onarım çalışması yapılmayan ve mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan Namazgahlı Çeşme'nin hiç olmazsa şimdiki durumunu belgelemek amacıyla gerçekleştirdiğimiz rölöve çalışması ile, yapının halihazır durumu kayıt altına alınmıştır (Çizim 1- 5).

⁵ Belgelemeye dönük olarak yaptığımız çalışma kapsamında rölövesi alınan yapının kazısı tamamlandıktan sonra ayrıntılı olarak incelenip, tanıtılacak ve değerlendirilecektir. Bu nedenle burada, yapı hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Edirne Yeni Saray ile ilgili yayınlarda yer verilmeyen, ancak saray alanı içerisinde kalan Namazgahlı Çeşme'nin inşa kitabesi bulunmamaktadır. Yapı hakkında ayrıntılı bilgi veren bir herhangi bir çalışma yoktur. Bazı yerel çalışmalarda, Sarayın Sırk Meydanı adıyla bilinen kesiminde yer aldığı ifade edilen ve XVI. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği tahmin edilen⁶ Namazgahlı Çeşme, kare planı olup; namazgahın kaidesi konumundaki kısım çeşme, çeşmenin üst kotunda, kuzeye doru devam eden kısım ise namazgah olarak düzenlenmiştir. Kare planlı kaidenin üç cephesi (doğu, batı ve kuzey cepheleri) çeşme, güney cephesi ise mihrap şeklindedir.

Düzgün kesme taşlarla inşa edilen Namazgahlı Çeşme'nin her üç cephesi (çeşme olarak düzenlenenleri), aynı düzende olup, sivri kemerli birer niş şeklindedir. Kilit taşlarında birer gülbezek bulunan ve iki renkli taşla oluşturulan bu kemerlerin üzerinde ise, içleri boş bırakılmış yatay dikdörtgen formlu birer mermer pano bulunmaktadır. Çeşmenin cepheleri üstten bir sıra mukarnas ve palmet dizisiyle sonlanmaktadır. Çeşmenin güney cephesi ortasında bulunan çokgen planlı mihrap nişi, sivri kemerli bir kavsaraya sahiptir.

Muslukları sökülmüş veya çalınmış, kaidesi betonarme olarak yapılmış, örtüsü yıkılmış, etrafı ağaçlarla kapatılmış ve oldukça bakımsız olan Namazgahlı Çeşme'nin namazgahı, çeşmeye kuzeyden bitişik olup, yüksek bir platform üzerinde yer almaktadır. Etrafı düzgün kesme taşlarla belirginleştirilen ve kareye yakın dikdörtgen planlı olan namazgah, nerdeyse tamamen ağaçlarla kapatılmıştır. Namazgahlı Çeşme'nin yakınında askeri kullanıma dönük tesislerin yapıldığı ve zamanla bunların da harap olduğu görülmektedir.

- Adalet Kasrı⁷:

Edirne Yeni Sarayı'nın Hasbahçesi olarak bilinen bölgede, Hasbahçe ile Kum Meydanı'nı birbirine bağlayan Fatih Köprüsü'nün güney girişine yakın bir yerde bulunan Adalet Kasrı, büyük oranda sağlam olarak günümüze ulaşmıştır (Fot. 4-6). Bugünkü halini onarımlarla alan Adalet Kasrı, kare planlı ve üç katlı olarak inşa edilmiştir. Düzgün kesme taşlarla inşa edilen kulenin üzeri, içten kubbe, dıştan ise piramidal bir külahla örtülmüştür (Çizim 6- 9).

Kuzey cephesi ortasındaki, sağır alınlıklı ve sivri kemerli bir kapıyla girilen Adalet Kasrı'nın her katında bir mekan bulunmaktadır. İçeriden merdivenlerle ulaşılan katlardan en üsttekinin ortasında, mermer bir selsebil bulunmaktadır. Cephelerinde

⁶ Çeşme hakkında bilgi veren bazı yerel yayınlarda Namazgahın, I. Ahmed zamanında, 1678 yılında inşa edildiği, halkın susuzluk çekmesi üzerine Namazgahın kible-güney yönüne II. Mehmed döneminde bir çeşme inşa edildiği, herhangi bir belgeye dayanmadan ileri sürülmektedir.

⁷ Adalet Kasrı'nın plan, mimari ve inşai özellikleri ile tarihlendirilmesi ve geçirdiği onarımlara ilişkin olarak, ilgili arşiv belgeleri ve yayınlar değerlendirildikten sonra ayrıntılı bilgi verilecektir.

düşey dikdörtgen fomlu, söveli ve lentolu pencereler yanında; en üst katın üst seviyesinde sivri kemerli olanları da bulunmaktadır. Adalet Kasrı'nın dışarıdan kurlun kaplı olan örtüsünde, kısmi bozulmalar vardır. Kasrın üçüncü katı, atılan taş kirişlerle dört yönden dışarıya taşırılarak mekan genişletilmeye çalışılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman zamanında (1520- 1566) inşa edildiği ifade edilen yapının inşa kitabesi yoktur.

- Babüssaade (Ak Ağalar Kapısı):

Edirne Yeni Sarayı'nın günümüze ulaşabilmiş az sayıdaki yapılarından olan ve Ak Ağalar Kapısı olarak da bilinen Babüssaade, yakın zamanlarda gerçekleştirilen restorasyonla ayakta kalabilmiştir (Fot. 7- 8). Onaylı projesi doğrultusunda TBMM Milli Saraylar Dairesi tarafından restore edilen yapının son durumunu belgelemek amacıyla gerçekleştirdiğimiz rölöve çalışmasında, yapının restorasyon öncesi fotoğrafları ile günümüzdeki durumu karşılaştırılarak farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Duvar örgüsünde özgün durumun uymayan uygulamaların olduğu anlaşılan Babüssaade, Matbah-ı Amire'nin kuzeydoğusunda, Alay Meydanı'na bakmakta ve Arz Odası, Ak Ağalar Hamamı, Ak Ağalar Hamamı ile Cihannüma Kasrı'nın da bulunduğu bir avluya geçişi sağlamaktadır (Çizim 10- 13).

Düzgün kesme köfeki taşından inşa edilen Babüssaade'nin özgün durumunu büyük ölçüde kaybettiği ve şimdiki durumunu, XVII. yüzyıldaki bir onarım sırasında aldığı düşünülmektedir. Günümüze kadar pek çok kez onarıldığı bilinen kapının yarım daire şeklindeki açıklığını taşıyan ayaklar ile basık kemerli kapı açıklığının 1950'li yıllarda harap durumda olduğu mevcut bir fotoğrafından anlaşılmaktadır. Kapı açıklığının iki yanında kalan duvarlar ise, Babüssaade'nin ilk devriyle (XV. yüzyıl) örtüşen şekilde, taş ve tuğla sıraları ile almaşık düzende örülmüştür. Babüssaade'nin 1920 yılına ait bir fotoğrafında, kapının önünde rokoko tarzında bir saçığın olduğu anlaşılmaktadır⁸. III. Mustafa zamanında (1757- 1774) yapıldığı düşünülen bu saçak, günümüzde mevcut değildir.

3.2. Kazılar:

Edirne Yeni Sarayı, (Saray-ı Cedid- i Amire), Edirne'nin Sarayı olarak adlandırılan bölgesinde, Tunca Nehri'nin batı, doğu ve kuzey kıyısında geniş ve düz bir alana kurulmuştur. Saray, II. Mehmet zamanında, 1450 yılında inşa edilmeye başlanmış ve hemen her dönemdeki ilave ve onarımlarla büyük bir kompleks haline gelmiştir. Bünyesinde çok farklı işlevli yaklaşık 70 civarında yapıyı barındıran bu saray, oldukça geniş bir alana yayılmaktaydı. 20. yüzyıl başlarında önemli ölçüde tahrip olan ve pek çok yapısı yıkılan saraydan günümüze; matbah-ı amire, babüssaade, cihannüma kasrı, kum kasrı hamamı, adalet kasrı, köprü, av köşkü, su maksemi, çeşme, vd. yapılar ulaşmıştır.

⁸ Babüssaade'nin eski fotoğrafları için bkz. E. H. Ayverdi, *Osmanlı Mi'marisinde Fatih Devri 855- 886 (1451- 1481)*, C. III, İstanbul, 1973, s. 240- 241.

Edirne Yeni Saray kazısının 2010 yılı çalışmaları, bu yılki çalışma programında yer alan Kum Kasrı Hamamı ile saray mutfağı (Matbah-ı Amire)'nin güneyinde gerçekleştirilmiştir.

3.2.1. Matbah- Amire (Saray Mutfacı) Kazısı⁹:

Edirne Yeni Sarayı'nın mutfak yapısı olarak bilinen ve Tunca Nehri'nin güneybatı kesiminde, Fatih Köprüsü'nün batı yanında yer alan Matbah-ı Amire'de 2009 yılında başladığımız kazı çalışmalarına bu yıl da devam edilmiştir. Mutfak Binası'nın güneyinde, Tunca Nehri'ne paralel açmalarda sürdürülen bu yılki kazılarda; **43 T-9, 43 T-10, 43 T-14, 43 T-15, 44 T-6, 44 T-7, 44 T-8, 44 T-11, 44 T-12, 44 T-13, 44 T2 ve 44 T- 3** kodlu açmalarda çalışmalar yapılmıştır.

XV. yüzyılda inşa edilen Matbah-ı Amire'nin güneyinde; yapı ile Tunca Nehri arasında var olduğunu düşündüğümüz aşçı koğuşları, mescit, ihata duvarı, alt yapı- atık su tesisatı, künk- ve rıhtım ile nehir boyunca devam eden surun ortaya çıkarılmasına yönelik olarak sürdürülen kazı çalışmalarında belli bir mesafe alınmıştır.

3.2.1.1. Mimari Veriler:

Matbah-ı Amire'nin güneyinde, Tunca Nehrine paralel sürdürülen 5x5 m. ölçülerindeki açmalarda yürütülen kazı çalışmalarında; önemli mimari veriler ortaya çıkarılmıştır (Fot. 9- 12)(Çizim 14- 15). Kazı sonucunda, 2009 yılı çalışmalarında kısmen ortaya çıkarılan; tuğla ve taş döşeli zemin ile yer yer tahrip olmuş olan bu döşemenin altında ise, Matbah- ı Amire'nin iç mekanlarında tespit edilen ve güneye, Tunca Nehri'ne yönelen atık su künklerinin (alt yapı sistemlerinin) devamı ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan ve farklı dönem özellikleri gösteren duvarlara ait temel kalıntıları, belli bir dönem bütünlüğü sunmadığı gibi, bir düzen de yansıtmamaktadırlar. Birbirlerini kesen ve niteliğini şimdilik belirlemeye yarayacak ip uçları vermeyen bu temel kalıntılarının hangi yapıya ait oldukları, ileriki yıllarda yapacağımız çalışmalarla daha da netleşecektir. Bu alandaki kazı çalışmaları tamamlandığında, burada var olduğunu düşündüğümüz ve Matbah-ı Amire ile ilişkili (aşçı koğuşu, mescit, hamam, vd.) yapılara yönelik pek çok bilinmezliği de ortadan kaldırmayı planlıyoruz.

3.2.1.2. Küçük Buluntular:

Matbah-ı Amire'nin güneyinde gerçekleştirilen kazılar sonucunda; pişmiş toprak lüleler, sırlı ve sırsız seramikler, çiniler, madeni objeler (mıh, nal, mermi, gülle, kanca, kapı menteşe aksamı, tüfek aksamı, anahtar, kenet, boş kovan, kurşun, kolye ucu, musluk, mermi, vd.), sikke, pişmiş toprak künk parçası, kiremit parçası, vd. materyaller

⁹ Yapıya ilişkin elimizde mevcut veriler ile restorasyon uygulaması sırasında ortaya çıkabilecek belge ve bulgular olabileceği düşüncesiyle, biz burada kısa bir tanımlama ve genel özellikleri üzerinde durduktan sonra, 2010 yılında yapı çevresinde yaptığımız kazı çalışmasına ilişkin bilgiler aktarılmıştır. Yapının restorasyonu tamamlandıktan sonra, gerek yapının tanımlaması ve gerekse restorasyon uygulaması ile mekanların işlevlerine dair ayrıntılı bilgiler verilecektir.

ele geçirilmiştir. Söz konusu bu buluntular, kazı evinde temizlenmiş, tasnif edilmiş, buluntu fişleri hazırlanarak etiketli kasalara konulmuş ve kazı deposunda koruma altına alınmış ve depoların kapıları mühürlenmiştir. Buluntuların sınıflandırılmasında; çalışılan alan, buluntu cinsi, işlevi ve önemi gibi özellikler göz önünde tutulmuştur. Buluntular, envanterlik ve etütlük olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Kayıt altına alınırken envanterlik eserler “1”, etütlük eserler ise “2” ile gösterilmiştir. Envanterlik eserlerin sahip oldukları sıra numarasının önünde çalışılan alan, yıl, envanterlik olduğunu işaret eden sayısal bir ifade yer almaktadır (Örn. MAT. REST-10/1/0001).

Madeni buluntular sayıca en fazla olan grubu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra bronz, kurşun, kemik, ahşap, mermer, pişmiş toprak eserler de mevcuttur. Genel olarak askeri malzemeler (gülle, silah aksamı, mermi, kovan ve askeri düğme vb.) ağırlıktadır. Ayrıca sikke, lüle ve çini parçaları da kazı envanterine alınan buluntu gruplarıdır. Etütlük olarak ayrılan buluntu gruplarında metal (demir, bronz, kurşun), pişmiş toprak (seramik, lüle, çini, tuğla, çatı kiremidi ve künk) ve cam buluntular yer almaktadır.

Etütlükler arasında yoğun buluntu topluluğunu oluşturan seramikler ile beraber diğer pişmiş toprak grubunda yer alan tüm buluntular öncelikli olarak temizlik aşamasından geçirilmiştir. Sonrasında tümlenebilen parçaların varlığı araştırılmış ve tümlenebilen parçalar geri dönüşümü olan bir yapıştırıcı yardımı ile birleştirilmiştir. Ancak yapılan tümleme çalışmalarında tamamı ayağa kaldırılabilen seramik mevcut değildir. Birleşebilen parçalardan da sınırlı sayıda tüme yakın form veren kap ortaya çıkartılmıştır. Tümleme çalışmaları sonrasında pişmiş toprak buluntular tasnif edilmiştir. Tasniflemede tüm buluntu gruplarında ilk aşama olarak çalışılan alanlar temel alınmıştır. Seramikler ikinci aşamada hamur renkleri ve yüzey işlemlerine göre bölümlendirilmiş ve bu özellikler bir kodlama sistemi ile ifade edilmiştir. Tüm bu veriler detaylı bir biçimde bilgisayar ortamında kayıt altına alınarak bir bilgi bankası oluşturulmuş ve bu şekilde istenilen buluntuya ve bilgiye kolaylıkla ulaşabilmesi sağlanmıştır.

Matbah-ı Amire'den 33'ü gümüş, 27'si bronz, 9'u bakır olmak üzere toplam 69 adet sikke; 36'sı gülle olmak üzere toplam 44 adet demir; 9'u lüle, 11'i kap olmak üzere toplam 23 adet pişmiş toprak; 23 adet kemik; 2 adet sedef; 1 adet cam; 20 adet bronz; 3 adet kurşun; 1 adet pirinç; 1 adet bakır; 1 adet metal; 2 adet taş eser ile 5 adet mimari parça kazı envanterine alınmıştır.

3.2.2. Kum Kasrı Kazısı:

Bu yılki kazı çalışmalarına, önerilen program çerçevesinde, Edirne Yeni Saray kompleksinin önemli yapılarından Kum Kasrı Hamamı'na kuzeyden bitişik ve D. S. İ. tarafından nehir taşkınlarını önlemek amacıyla yapılan doğu- batı yönündeki sedde tarafından ikiye ayrılmış olan Kum Kasrı'nda da devam edilmiştir.

İki yapı arasında organik bir bağ olduğunu ve geçişin küçük bir salon aracılığıyla sağlandığını bildiğimiz Kum Kasrı'ndaki kazı çalışmalarında; **48 M-3, 48**

M-4, 48 M-8, 48 M- 9, 48 M-13, 48 M-14, 48 M- 15, 49 M- 11, 48 L- 13, 48 L- 16, ve 48 L- 17 kodlu açmalarda kazılar yapılmıştır.

Geçen yıl kazısını tamamladığımız Kum Kasrı Hamamı'nın rölöve-restitüsyon- restorasyon (konservasyon) projeleri hazırlatılarak ilgili koruma kurulunca onaylanmıştır.

3.2.2.1. Mimari Veriler:

Sarayın Kum Meydanı, Kum Kasrı meydanı ve II. Avlusu olarak bilinen meydanın kuzeydoğusunda bulunan Kum Kasrı'nın, II. Mehmed zamanında, 15. yüzyıl ortalarında hamam ile birlikte inşa edildiği bilinmektedir. Günümüze ulaşmayan yapının, XIX. Yüzyılın sonlarına kadar varlığını sürdürdüğü, ancak bu dönemde Edirne'nin işgali sırasında Saray yapılarında bulunan cephanelerin ateşe verilmesi nedeniyle bu yapının da yıkıldığı, kaynak ve yayınlarda belirtilmektedir.

Yapının plan ve mimarisi ile süslemeleri hakkında bilgi veren çok sayıda gravür, fotoğraf ve yazılı belge bulunmaktadır. Ancak, bu dökümanların değerlendirilebilmesi için, öncelikli olarak Kum Kasrı'nın arkeolojik kazısının tamamlanması ve ortaya çıkacak verilerle mevcut dökümanların birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Böylece yapının plan, mimari ve süsleme özellikleri ile geçirmiş olduğu onarımlar sağlıklı ve doğru bir şekilde belirlenebilecektir.

Diğer yandan, yukarıda ve 2009 yılı raporunda da söz ettiğimiz gibi, D. S. İ. Tarafından yapılan ve Edirne Yeni Sarayı'nı doğu- batı aksında ikiye ayıran sedde yapımı sırasında da Kum Kasrı'nın ciddi bir tahribata uğradığı anlaşılmaktadır.

Bütün bu olumsuzluklara karşın, 2010 yılında bu yapıda gerçekleştirdiğimiz kazı çalışmalarında; yapının planını belirlememize yardımcı olabilecek temel kalıntıları ile süsleme özellikleri hakkında bilgi verecek taşınabilir buluntular ele geçirilmiştir (Fot. 13- 16) (Çizim 16- 17). Kazısı henüz tamamlanmadığı için, şimdilik, ayrıntılı bir değerlendirme yapılmayacaktır.

3.2.2.2. Küçük Buluntular:

Kum Kasrı Kazısı'ndan ele geçirilen 1 kasa lüle, 5 kasa çini, 1 kasa künk ve 1 kasa çatı kiremidi bulunmaktadır. Kum Kasrı'nda bulunmuş olan çinilerden 1-3 numaralı kasalar cüruf niteliğinde olan çinileri kapsamaktadır. 4 numaralı kasa hatayı grubu ile resmedilmiş çinileri içermektedir. 5 numaralı kasada ise henüz incelenmemiş çiniler bulunmaktadır. Buluntular arasında ayrıca; birer kasa cam, taş, demir, bronz ve kurşun buluntu vardır.

Bunların dışında "ANALİZ" kodu ile her iki alanda da ortaya çıkartılmış analizi yapılabilecek durumda olan buluntular (hayvan kemiği, ahşap, midye kabuğu vb.) için ortak bir kasa açılmıştır.

Kum Kasrı kazısında ele geçirilen küçük buluntuların temizliği, tasnifi, konservasyonu ve belgelenmesi yapıldıktan sonra bunlardan; 2 adet gümüş sikke; 1 adet kemik; 1 adet bronz; 2 adet demir; 4 adet kurşun; 10 adet bakır; 2 adet metal eser kazı envanterine alınmıştır.

Eser özellikleri her iki alanda da benzerlik göstermektedir. Her iki alanda da demir buluntular sayıca en fazla olan grubu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra bronz, kurşun, kemik, mermer, pişmiş toprak eserlerde mevcuttur. Genel olarak askeri malzemeler (Gülle, silah aksami, mermi, kovan ve askeri düğme vb.) ağırlıktadır. Matbah-ı Amire’de yoğunluğu ile göze çarpan diğer buluntu grupları ise sikke ve çoğunluğunu minyatür kap ve kapakların oluşturduğu kemik eserlerdir.

3.3. Diğer Çalışmalar:

Kazı alanının kazı öncesi ve sonrası durumu, geçen yıl (2009) olduğu gibi, video kamera ve fotoğraf makinası ile belgelenmiştir. Bu belgeleme işlemi sırasında, Edirne Belediyesi İtfaiye Müdürlüğü’nden BOOM adlı bir araç sağlanmış ve alanın havadan belgelenmesi sağlanmıştır.

Cihannüma Kasrı’nın üst katlarına çıkışı sağlayan ve herhangi bir güvenliği olmayan kapısından kontrolsüz girişler söz konusuydu. Bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla, 2009 yılında defalarca yaptırılan demir bir kapı çalındığı veya tahrip edildiği için bir kez daha yaptırılarak asma kilit takılmış ve yapı kısmen de olsa kontrol altına alınabilmiştir. Böylece, olabilecek herhangi bir olumsuzluğun da önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca, alan çalışması sırasında kullanılan malzemeleri (el arabası, kazma, çapa, kürek, vd.), kazı sezonu boyunca ve mesai saatleri dışında depoladığımız Adalet Kasrı’nın kapısı, yıpranmış ve menteşeleri kırılmış durumdaydı. Bu kapının da bakımı yapılarak kullanılabilir hale getirilmiştir.

Edirne Yeni Saray Kazısı’nın 2010 yılı çalışma programının arazi kısmı 21. 08. 2010 tarihi itibarıyla sonlandırılmıştır. 28. 08. 2010 tarihinde ise, mesai saati bitimi itibarıyla kazı ekibi, kazı evinden ayrılmış ve çalışmalara 2011 yılında devam etmek üzere ara verilmiştir.

4. SONUÇ:

Edirne Yeni Saray alanında, 2010 yılı itibarıyla planlanandan daha fazla çalışma yapılmış ve gelecek yıllarda daha sistemli, sağlıklı ve verimli bir kazı-konservasyon- restorasyon gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan fiziki, teknik ve uzman alt yapısı bir derece daha olgunlaştırılmıştır. Bu bağlamda, Edirne Yeni Saray alanının sınırları büyük ölçüde belirlenmiş ve bu sınırlar içerisinde kalan alanın, memleket kotu esas alınarak halihazır ve topoğrafik haritası ile karolajını hazırlama çalışmaları büyük oranda tamamlanmıştır. Edirne Yeni Sarayı’nın yayılma alanını, sınırlarını ve sit durumunu tespit etmeye yönelik çalışmalarımız da sonuçlandırılmış

olup, onaylanmak üzere ilgili Koruma Kurulu'na sunulacaktır. Ayrıca, saray alanında bulunan ve her geçen gün tahrip olan yapılardan bazılarının (Namazgahlı Çeşme, Adalet Kasrı ve Babüssaade) da rölöveleri alınarak mevcut durumları belgelenmiştir.

2010 yılı çalışma programında da belirtilen şekilde; Edirne Yeni Sarayı ile ilgili kaynak araştırmaları dışında alanda; Matbah-ı Amire ve Kum Kasrı ile bu yapıların çevrelerinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, mimari ve küçük buluntular ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan mimari bulgularla yapıların niteliklerine ilişkin görüşlerimiz, kısmen de olsa, netleşmiş; küçük buluntular da bu yapıların kullanım sürecine ilişkin kısmi ip uçları vermiştir. Bu yılki kazı çalışmaları özellikle, ortaya çıkan alt yapı (künk, kanal, vd.) sistemleri sayesinde, Edirne Yeni Sarayı'nın alt yapısı (temiz su, atık su sistemi) hakkında önemli bilgiler sunmuştur. Ortaya çıkarılan mimari bulgular, çizim ve fotoğraflarla belgelendikten sonra, ileriki yıllarda esaslı konservasyon- restorasyonları gerçekleştirilinceye kadar geçici koruma önlemleri alınmıştır. Küçük buluntular [pişmiş toprak lüleler, sırlı ve sırsız seramikler, çiniler, cam objeler, kurşun, mermer, madeni objeler (mıh, nal, mermi, gülle, kanca, kapı menteşe aksamı, tüfek aksamı, anahtar, kenet, boşkovan, kurşun, kolye ucu, musluk, mermi, vd.), sikke, pişmiş toprak künk parçası, kiremit parçası, vd.]ise; kazı evinde temizlenip, tasnif edildikten ve kayıt altına alındıktan sonra, çizim ve fotoğraflarla belgelenmiştir.

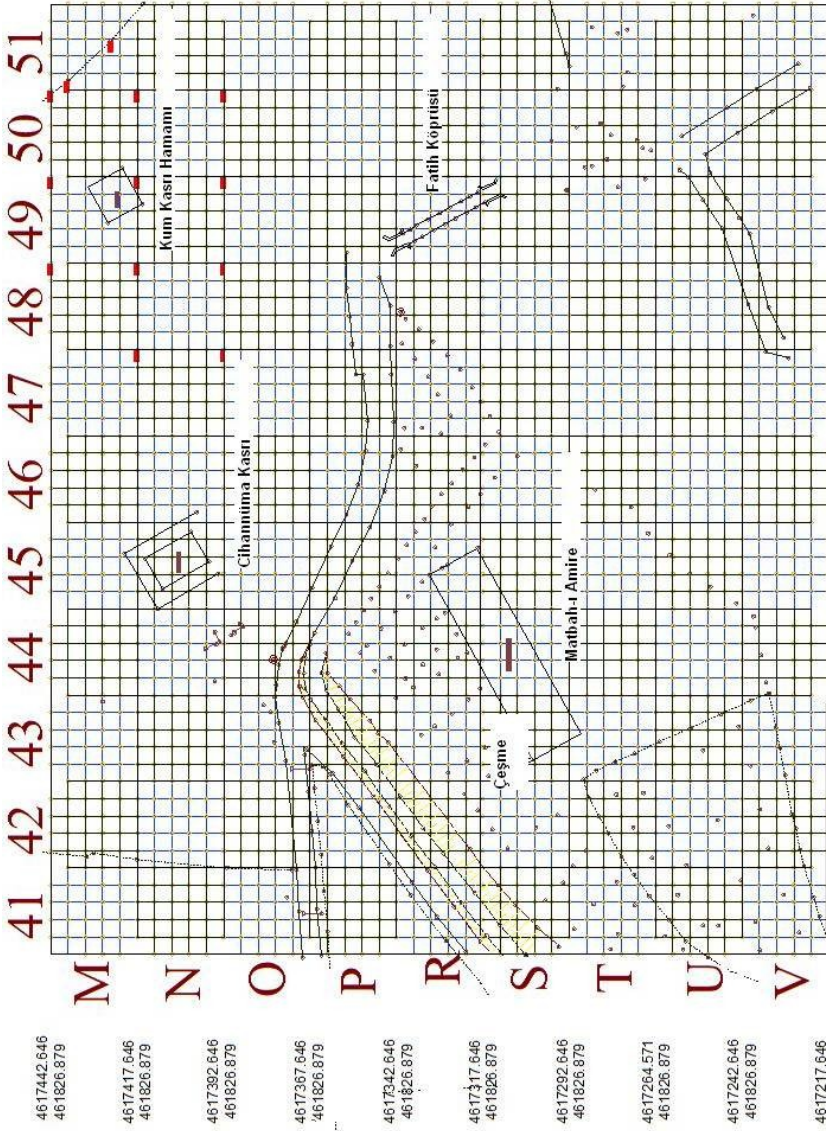
Eser özellikleri her iki alanda da (Matabah-ı Amire ve Kum Kasrı'nda) benzerlik göstermektedir. Her iki alanda da madeni buluntular sayıca en fazla olan grubu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra bronz, kurşun, kemik, mermer, pişmiş toprak eserlerde mevcuttur. Genel olarak askeri malzemeler (Gülle, silah aksamı, mermi, kovan ve askeri düğme vb.) ağırlıktadır. Matabah-ı Amire'de yoğunluğu ile göze çarpan diğer buluntu grupları ise sikke ve çoğunluğunu minyatür kap ve kapakların oluşturduğu kemik eserlerdir.

2010 yılı kazı çalışmalarında ele geçirilen ve geçtiğimiz yıllardan kalıp, temizliği- konservasyonu yapılan buluntulardan 36 adedi envanterlik, 58 adedi de etütlük malzeme olarak Edirne Müzesi'ne teslim edilmiştir. Etütlük nitelikte olan ve sayısal dökümü yapılan diğer buluntular ise, kazı deposuna konularak kapıları tutanakla mühürlenmiş ve koruma altına alınmıştır.

Etütlük olarak ayrılan buluntu gruplarında metal (demir, bronz, kurşun), pişmiş toprak (seramik, lüle, çini, tuğla, çatı kiremidi, künk), taş, mermer ve cam buluntular yer almaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın üst düzeydeki ilgi ve katkıları, geçtiğimiz yıl olduğu gibi, bu yıl da devam etmiştir. Bu ilgi ve desteğin süreklilik göstermesi, onlarca yıl kaderine terk edilen Edirne Yeni Sarayı'nın makus talihinin değişmesini sağlayacaktır.

Harita 1. Edirne Yeni Saray Kazısı, 2009- 2010 Yılı Çalışma alanı karolağı

4617442.646
461826.879

4617417.646
461826.879

4617392.646
461826.879

4617367.646
461826.879

4617342.646
461826.879

4617317.646
461826.879

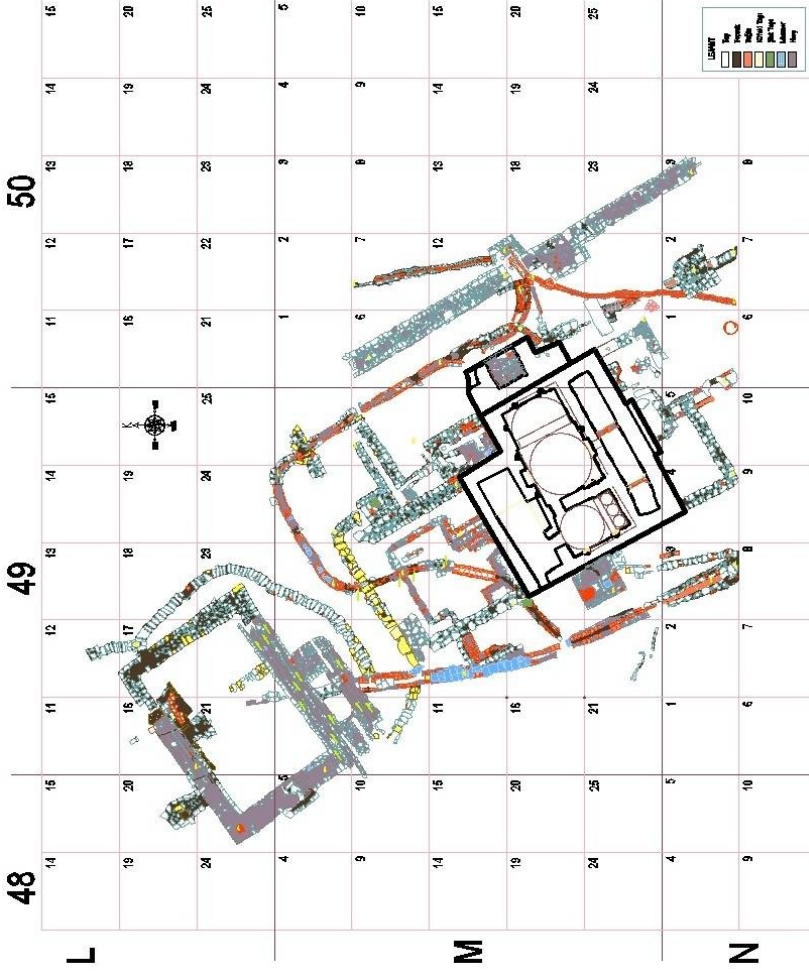
4617292.646
461826.879

4617264.571
461826.879

4617242.646
461826.879

4617217.646

Şekil 2. Edirne Yeni Saray, Kum Kasrı ve Kum Kasrı Hamamı'nın planı (2009)

Res.1.Eysk, Namazgahlı Çeşme'nin genel görünümü.

Res. 2. EYSK, Namazgahlı Çeşme'nin güneybatıdan görünümü.

Res. 3. EYSK, Namazgahlı Çeşme'nin Namazgah bölümünün kuzeyden görünümü

Res.4. EYSK, Adalet Kasrı'nın kuzeybatıdan görünümü

Res. 5.EYSK, Adalet Kasrı'nın güneydoğudan görünümü

Res.6. EYSK, Adalet Kasrı'nın kuzeyden görünümü

Res. 7. EYSK, Babüssaade'nin güneybatıdan görünümü

Edirne Yeni Saray Kazısı (Saray- ı Cedid- i Âmire) 2010 Yılı Çalışmaları

Res.8. EYSK, Babüssaade'nin doğudan görünümü

Res.9. EYSK, Matbah-ı Amire (Saray Mutfağı)(restorasyonu devam ederken)

Res. 10. EYSK, Matbah-ı Amire'nin güneyinde gerçekleştirilen kazı alanının havadan görünümü (kazı sonrası).

Res. 11. EYSK, Matbah-ı Amire'nin güneyinde gerçekleştirilen kazı alanının havadan bir diğer görünümü (kazı sonrası)

Res. 12. EYSK, Matbah-ı Amire'nin güneyinde gerçekleştirilen kazı alanının havadan bir diğer görünümü (kazı sonrası)

Res. 13. EYSK, Kum Kasrı ve Kum Kasrı Hamamı'nın batıdan kısmi görünümü (kazı sonrası)

Res. 14. EYSK, Kum Kasrı ve Kum Kasrı'nın batıdan görünümü (kazı sonrası)

Res. 15. EYSK, Kum Kasrı ve Kum Kasrı'nın batıdan görünümü (kazı sonrası)

Res. 16. EYSK, Kum Kasrı ve Kum Kasrı'nın batıdan bir diğer görünümü (kazı sonrası)

Res. 17. Kültür ve Turizm
Bakanı'nın Kazı Çalışmalarını
Ziyaretleri

Res. 18. Kùltür ve Turizm Bakan'ının Kazı Çalışmalarını Ziyaretleri

Res. 19. Edirne Sarayı Kazı Ekibi (Bir Bölümü) (2010)